

BIZITZA-ZATIAK

Gipuzkoa eder onetan leku batetik bestera ibiltzeko, dirala trenak dirala autobusak edo beste nolanaiko ibilkerak ugari baño ugarigo dira.

Eta geienean, jendez ta lagunez bete-beterik oi dabiltz, geiago ezin artuz, garauz beteta dagon artaburua bezela, batez ere igande ta jaietan.

Ori jendearen bizinaia, umorea ta alaitasuna...!

Euskera gutxi, gutxiegi entzun oi da ordea.

Eta Gipuzko zoragarri au dezute, lenago geien-geien euskeraz egiten zan ta euskera entzuten zan paradisia...!

Nork ez daki, ba, Gipuzkoa dala, euskeraz egin oi zan erriez, alde orotarik inguratirik dagona; ta ola, euskeraren biotza izan balitz bezela, alde guzitan euskeraz egiten zana...?

Irakurri Pierre Loti'k berak idatzitako liburuan (1) Gipuzkoan egin ibillaldiak, Pierre Loti'k berak idatzitako liburuan (1)

Euskeraz egiten zala leku guzietan, dio; eta Zumarraga'ra eldu zanean, antxe ikusi zuan *loroak* berak euskeraz agur egin ziola.

Eta geroko urteetan ere orrela berdin izan da.

Eta gaur...?!

* * *

Udako igande alai, eguzkitsua. Trenera sartu banintzan sartu. aulki batzuetatik euskeraren durundi gozoa zetorkidala-ta, aulki aie-tara artez-arte joan nintzan, euskal-izketak deitu ta eraman-da.

Andre gazte bat ari zan euskeraz. Aurrez-aurre eseri-ta, amar urteko mutikotxoa. Bere semea. Eta ondoan ogei urtetik gorako mutil bat. Mutil onen aurrez-aurre ta mutikotxo koçkorraren ondoan

(1) Pierre Loti. *El País Vasco*. Segunda edición. Barcelona.

eseri nintzan, aien euskera entzuteko irrikiak eraman-da. Irurak goierritarrak.

Andre gazteak batzutan ogei urtetik gorako mutillari ta bestetan urbilleko bidariei itz egin oi zien. Eta nolako euskera eder-gozoan...!!

Euskera entzun naiez, adi-adi nengoen bitartean, ondoan nuen amar urteko mutikotxo xaloari loixinkak egin oi nizkion noizean bein.

Ta olako baten ama ere semetxoari izketan asi zitzaion. Jakiña euskeraz.

Ai! eñe! Amar urteko umetxoak, euskeraz egin ordez, erderaz erantzuten zion amari.

Amaren itzak entzun-da gero, unetxo batean ixilik; etzion ezer erantzuten. Argi ezagun zan burutxo barnean lan egin oi zuala gogoratzuz ta oldoztuz; eta zatitxo batean orrela egon-da, taka! euskeraz erantzun ordez, txast! erderaz irtetzen zitzaion gogoeta ta esanera.

Amak orduan semetxori: "baña euskeraz egin bear dezu...!!"

Eta umetxoak, ezpañetan irriparra, begiak zabal-zabal ta argi-argi, buruakin aurrerantza golpe bat egin-da, baietz esan; baña baietz ori ezpañez ta aoz ebaki gabe, burutxoa berriz len bezela zutik ipintzen zuela.

Ezagun zan euskeraz errazago oldoztu ta errazago erantzun zezakeala. Baña etzuela nai.

Eta gogo-indarrak ta egiñalak egin oi zitula, erderaz oldoztu ta erderaz esateko; ta, azkenez, erderaz adiarazi oi zuela buru-barneko gogaia.

Eta amak esaten zionean "nerekin euskeraz egin bear dezu", buruaz baietz, mugialdi bat berantza egin-da; baña ezpañetan itzik aipatu gabe. Ematen zigun atsekabe saminiñagoa...!!

Orduan amak, susmatuz nonbaitetik ingurukoei etzitzaiela on-iruditzen, guziei begiratzuz, esaten zuan: "eskolara asi zanean, etzekien erderarik bat ere".

* * *

Olako ikuskizuna ikusteak ematen duan oiñaze-min zorrotz eta aundia...!!

Bakar edo bakan balitz, ezer ere ez. Baño gaurko egunean, orixe da ain maiz-maiz gertatzen dana!

Umetxo ori irudi bat, obe, agiri bat da, gaurko egunean gertatu oi danaren agiri ta irudia...!!

Beste umetxo ta umetxoak ere ori bera egin oi dute.

Ala ere umetxo oiek euskerarenak dira, euskeraren *bizitza-zatiak*, amagandik gorputz-bizitza artu oi zuten eran, bai ta ere amagandik beragandik artu zutelako euskeraren bizitza amaren altzoan bertan,

amak euskeraz egiñaz bere espiritua ta oldozkera ta pentsakera euskeraz tinko zielako umetxoei buru-biotzean.

Ta euskeraren *bizitza-gati* oiek, orain bigun-bigun ta samur-samur diranean, atalka ta zatika galduz badijoazkio gure euskerari, betiko galdurik geldituko zaizkio, gero aundigo ta gogorrigo diranean, eziñezko izango zaielako euskeraz oldoztea, euskera erabiltzea ta euskeraz itz-egitea.

Orain ordea, umetxo ta gazte-gazte diranean, euskera badarabilte, gero gizon izango diranean, euskeraz egiteko erraztasuna izango dute; ta non-nai ta beti euskeraren bizitza mardul, jori ta indartsua agertuko dute.

* * *

Ama arrek egiaz ta ziñez nai izan balu semetxoak euskeraz erantzutea, errez lortu zezakeala deritzait.

Besteen aurrean itxura ematen bazuan ere umetxoak erderaz erantzutea etzitzaiola atsegin, baten batek ba ote dakike ziur atsegin zitzaion ala ez...?

Amak benetan nai izan ezkeru, errez dirudi seme-alabatxoei euskeraz eginaztea.

Emakumeak ez dute *nagusi-lanik* egin ez elertian, ezta etxegin-tzan ezta eskulturari, t. a.

Ori baño bikañago, ta ederrago, ta goragarrigo egin dute ordea. Zer? Belaunetan eratu lurtean diran gauzarik eder bikañenak: bear bezelako biotzak, umetan euskera ikasi ta gero beti euskeraz itz egin nai izango duten bear bezelako biotz euskaldunak.

* * *

Lotsagarri da euskera galtzen ari dan bezela, guk galtzen uztea. Lotsagarri gure-gurea dan alako gauza eder, espiritualari zintzoago ta gogorrigo ta azkarrago ez eustea.

Egin bear deguna da euskeraz mintzatu leku guzietan ta euskaldun diran jende guziekin.

Trenetan edo autobusetan sartzen geranean, euskeraz asi "egun on" edo "arratsalde on" esan-da; ta euskeraz jarraitu bide osoan. Euskaldunak izan ta euskeraz ez itz-egin, ori zer da ba...?

Euskeraz foot-ball ta pillota ta beste nor geiagokak ikusten ari geran lekuetan.

Euskeraz sendagille, lege-gizon ta industrialak, apaiz jaun, fraide ta monjatxoak.

Euskeraz fabriketan fabrika-nagusi, zuzendari ta langilleak. Bai ta ere langilleak beren artean fabrika-lanetan ari diran bitartean.

Euskeraz udaletxe-batzarretan erriko agintariak; ta euskeraz jendeak plazetan ta uri-karriketan.

Euskeraz sakristietan Mariaren alabakin ta katoliko-egintzakoe-kin t. a.

Euskeraz ez bakarrik lenengo itzak ta lenen elkarganako agurrak, elkar-izketa ta arazo osoa amaitu arte baizik.

Euskeraz ondo jantzi-ta ibilli oi diranak, liburuak paperak eskue-tan edo besapean. Euskera maite degula, euskeltzaleak gerala ta euske-rarik erabilli ez, ori berriketa besterik ez da. Alde olako berriketak!

Euskeraz alde orotan ta jende guziekin.

Ta euskeraz, batez ere, gurasoak seme-alabatxoekin.

* * *

Ai! zoritxarrez! Erderaz egitea "eleganteago" dala deritzaie as-ko-askoei.

Ixildu ziran neskatxen kantak,
mututu artzain txistuak,
zelai zabal ta jolas lekuak
gaur dira basamortuak:
arroak beera itxasorantza
doiazan errekatxoak,
gau eta egun, txilioz dagoz:
ai! gara Gaztelakuak. (F. Arrese ta Beitia.)

ITARKA

